

Till kommunstyrelsens presidium och berörda tjänstepersoner från kommunstyrelsens förvaltning inför kommande möte den 13 april 2026 hos Västervik miljö och energi AB

Skrivelse angående fastighetsnära insamling i Västerviks kommuns skärgård

Sammanfattning

Fastighetsnära insamling av sorterat avfall ska vara genomfört senast den 1 januari 2027 för alla fastigheter i kommunen, även skärgårdens fastigheter. Skärgårdens förutsättningar är helt annorlunda än fastlandets. Olika lösningar har diskuterats; gemensamt för alla är att kostnaderna kommer att öka kraftigt jämfört med den nuvarande säckhanteringen som är både rationell och intrimmad. Det alternativ som tjänstemän på VMEAB förordar med insamlingsplatser på fastlandet och ingen avfallshämtning på öarna skulle innebära förödande konsekvenser för miljön i skärgården.

Målet måste därför vara att ha kvar en hämtning av restavfall på öarna kompletterat med insamlingsplatser, på fastlandet samt på vissa större öar, för de sorterade fraktionerna, allt efter öarnas lokala förutsättningar.

Det finns en stor oro för införandet av särtaxa i skärgården i samband med FNI. För att skärgården ska förbli levande krävs en avfallshantering som är både praktiskt genomförbar och ekonomiskt rättvis. I stället för att straffa skärgårdsborna med höga särtaxor bör vi eftersträva gemensamma lösningar som ryms inom ramen för den kommunala likabehandlingsprincipen.

En hållbar framtid kräver en politik som inkluderar hela kommunen – även våra öar.

Våra förslag

1. Titta på hur andra kommuner planerar att lösa FNI, exempelvis Värmdö kommun där man behållit kärl för restavfall vid varje fastighet, samt kompletterat med insamling av övriga fraktioner på uppsamlingsplatser på olika öar. Ett annat intressant exempel att titta på är Aspöja i Söderköpings kommun.
2. Avveckla inte avfallshämtningen på öarna i skärgården utan utveckla i stället lösningar som fungerar för varje ö och dess särskilda förutsättningar.
3. Behåll kärl för restavfall vid skärgårdens fastigheter.
4. Komplettera med uppsamlingsplatser för övriga fraktioner på större och mer frekvent besökta öar samt på lämpliga fastlandsplatser.
5. Öka informationen till varje hushåll om vad som förväntas av hushållen och hur de ska göra för att göra rätt.
6. Ha en nära dialog med de entreprenörer som sköter avfallshanteringen i skärgården idag, samt oss skärgårdsföreningar för att hitta lösningar som fungerar.

Vår förväntan

Vi ser fram emot en fortsatt dialog med VME och berörda från kommunstyrelse och kommunstyrelsens förvaltning för skärgårdens bästa.

2026-04-10

Mellanskärgårdens Intresseförening
Lina Johansson

Smålandskustens skärgårdsförening
Lennart Lindén

Hasselö Bysamfällighet

AU för Sladö Byalag

Västra Eknö Väg och By

Flatholmens byalag

Samfälligheten Idö by

Björkö samfällighet

Skorven samfällighet

Nävelsö byalag

Boende-gruppen Södra Malmö

Fastighetsnära insamling i skärgården

Det är med stor oro som vi tagit del av information från tjänstemännen på Miljö och Energi angående implementeringen av fastighetsnära insamling (FNI) i skärgården. Det förslag som tjänstemännen förordar - att flytta all avfallshantering till fastlandet - skulle innebära en kraftigt försämrad miljö i skärgården. Det vore förödande för såväl boende som våra besökare på öarna. Vi minns ännu hur det såg ut i skärgården före avfallshämtnings tid och hittar ännu idag nya spår ute i naturen. Dit vill vi inte komma tillbaka. Förslaget innebär också försämrad service och ökade kostnader för såväl abonnenterna som kommunen. Risken är stor att tjänstemännens förslag skulle motverka själva syftet med lagen, att öka återvinningsgraden genom att underlätta för hushåll att källsortera.

Vi skärgårdsföreningar har lyft frågan om FNI i skärgården sedan 2018 och har med jämna mellanrum påtalat behovet av att hitta lösningar som fungerar i skärgården. Trots det är det först nu, kort innan lagen ska börja gälla, som frågan aktualiseras. Och då med ett förödande förslag på drastisk lösning som inte skulle vara bra för någon.

Bakgrund

Lagen om FNI syftar till att öka återvinningsgraden genom att göra det lättare för hushåll att källsortera. Mer material ska återvinnas och alla hushåll ska ha möjlighet att sortera förpackningar i nära anslutning till sin bostad. Syftet är också att minska mängden avfall som slängs i restavfallet. Skärgårdens unika miljö och förutsättningar innebär stora svårigheter att implementera lagen på samma sätt som på fastlandet. Öarna är glest befolkade och har sinsemellan helt olika förutsättningar, både gällande hur många boende varje ö har och hur utspritt de bor, men även gällande avstånd till fastlandet och tillgängliga fastlandsplatser.

Idag sköts sophantering med båtar och fyrhjuling och säckhantering tillämpas. Det innebär i sig vissa svårigheter, med omlastning och tunga lyft – vilket anges som skäl till att frånga avfallshantering med säckar för att i stället övergå till sorteringskärl. Om varje hushåll i skärgården har fyra avfallskärl vardera som ska tömmas direkt från kärlet, som på fastlandet, innebär det en långt svårare och omständligare hantering än på fastlandet, eftersom allt ska lastas om mellan fyrhjuling och båt och upphämtning på fastlandet. Ett alternativ är samlingsplatser på varje ö, i stället för egna kärl. Också det innebär en svår logistik, inte minst eftersom det på vissa öar krävs en stor ansamling av kärl på en och samma plats. Eftersom dessa platser dessutom behöver vara tillgängliga från sjön samt ligga till så att de boende kan ta sig dit utan att inkräkta på grannarnas tomter och privatliv, så minskar också antalet tillgängliga platser. Tjänstemän på VME har därför tagit fram ett förslag med för dem den allra enklaste lösningen: att helt enkelt ta bort avfallshämtningen från öarna och hänvisa abonnenterna till uppsamlingsplatser på fastlandet.

Kruxet med förslaget är att det skulle innebära att syftet med lagen helt enkelt motverkas. Om all avfallshantering i skärgårdens försvinner blir det svårare för boende att källsortera, mindre material skulle återvinnas och risken är stor att mycket av avfallet aldrig skulle lämna öarna; man tar till äldre

tidens lösning att i stället elda upp, slänga i sjön, gräva ned eller bara samla i och utanför uthus och ladugårdar.

Att på egen hand frakta sitt avfall till fastlandet skulle innebära stora svårigheter för många boende. Många saknar egen båt och att släpa med sig restavfall, kompost och olika fraktioner på skärgårdstrafikens båtar är inte tillåtet. Om alla de abonnenter som har egen båt fraktar in sitt avfall på egen hand innebär det en fördyrande och omständlig hantering för de boende men också en ökad miljöpåverkan med många extra båtresor. I förslaget från tjänstemännen föreslås en möjlighet att anlita en godkänd entreprenör för att frakta in avfallet. Hur den hanteringen ska gå till har man så vitt vi förstår inte tittat på ännu. Men om man inte heller då får frakta avfallet i säck så är det ju rimligt att anta att det fortfarande är kärl som ska lastas på och av, tömmas och återföras. Det innebär liknande svårigheter som i det första alternativet med att varje hushåll har fyra tunnor vid sin fastighet – bara med en mer splittrad organisation för entreprenörerna och att en högre kostnad hamnar direkt på abonnenten.

Våra förslag

Efter samråd med oss skärgårdsföreningar har tjänstemännen från VME, så vitt vi vet, kompletterat sitt ursprungliga förslag med ytterligare två alternativ; ett med fortsatt hämtning på samtliga öar men där kärnen samlas på en plats på varje ö. Det andra alternativet är insamling på de tre största öarna (i förslaget skulle det vara Hasselö och Sladö, Lilla Rätö, samt Östra och Västra Eknö) men att alla andra öars avfallshantering flyttas till fastlandet.

Vi har ett fjärde förslag. Det enda rimliga, för att i största möjliga mån leva upp till lagkravet om en ökad återvinning utan att riskera en försämrad miljö i skärgården, är att hitta en flexibel lösning för varje ö. Alla öar måste inventeras utifrån sina särskilda förutsättningar för att man utifrån det sedan ska hitta bästa tänkbara lösning. I vissa fall måste det vara möjligt att göra undantag i FNI för att på så sätt i högre grad leva upp till lagens syfte.

Grunden bör vara hämtning av restavfall vid alla fastigheter på alla öar som tidigare men med mindre frekvent tömning. På vissa större och mer frekvent besökta öar samt på lämpliga fastlandsplatser skulle man sedan kunna komplettera med gemensamma insamlingsplatser för glas, plast, metall, tidningar (eventuellt även pappersförpackningar och matavfall om det är möjligt att administrera på rimligt vis – men om inte borde de eller andra fraktioner kunna undantas). På vissa öar är det kanske möjligt att samla alla fraktioner vid en och samma plats på ön, medan det på andra öar, som har nära till fastlandet och de boende ändå åker med egen båt, skulle vara naturligt med en insamlingsplats på fastlandet där det går att lösa rent praktiskt och markägarna ger sitt tillstånd. På någon plats är det kanske rimligt att i begränsad omfattning fortsätta att använda säckar för hämtning av restavfall.

Samtliga abonnenter måste upplysas om att det inte är tillåtet att inte sortera sitt avfall och att man genom dessa åtgärder gör det möjligt för alla att enklare leva upp till lagkravet. För att ytterligare förbättra miljön och underlätta för människor i skärgården att göra sig av med skräp är det önskvärt att dessutom komplettera sophanteringens hämtning av grovsopor på öarna en eller två gånger om året.

I tillvägagångssättet ser vi också att det är viktigt att åtgärder införs efterhand och att man lämnar utrymme för utvärdering och anpassningar varefter man ser hur det fungerar för att på olika sätt hitta bästa möjliga väg framåt.

Alla andra skärgårdskommuner i Sverige står inför samma utmaning. Vi vet att VME tittat på Roslagsvattens lösning, vilket verkar vara en av de sämre lösningarna ur ett skärgårdsperspektiv.

Bättre vore att titta på hur Värmdö kommun löser hanteringen eller den mera småskaliga avfallshantering man framgångsrikt haft i flera år på Aspöja i Söderköpings kommun. Smålandskustens Skärgårdsförening har just fått i uppdrag av Skärgårdarnas riksförbund att undersöka hur samtliga skärgårdskommuner löser frågan om FNI för att kunna hitta bra exempel på lösningar som också kan fungera i andra områden.

Ett ytterligare förslag är att dessutom initiera pilotprojekt för att titta på hur avfall från öarna kan tas om hand med ett ännu mer lokalt cirkulärt tillvägagångssätt. Exempelvis, finns det förutsättningar för att samla in matavfall i större skala och producera jord (för de som själva inte komposterar). Finns det möjlighet att komprimera avfall från skärgården för att göra det enklare att frakta? Exempelvis har vi diskuterat möjligheten att komprimera plats, papper och metall. Skärgården skulle kunna användas för att utvärdera långsiktiga pilotprojekt.

Skärgården är en viktig miljö ur många olika aspekter. Det är inte bara de bofasta och sommarboende som vill att den ska vara levande, attraktiv och med en bibehållen god miljö. Den är också viktig för besöksnäringen i hela kommunen, en oerhörd resurs som på olika sätt marknadsförs och satsas på i andra sammanhang. Därför vore det förödande att genom ogenomtänkta beslut skapa modeller och system som skulle bli både kostsamma och rentav förödande för vår sårbara natur.

Syftet med våra förslag

1. Att se till att miljön i skärgården bibehålls och inte skräpas ner eller förorenas. Vilket skulle innebära obehag för boende men också vara katastrofalt för alla de besökare som vistas i skärgården samt de företag som lever på besöksnäringen.
2. Att mer avfall ska sorteras och kommer in för återvinning.
3. Att inte öka miljöpåverkan på grund av flera transporter med småbåtar utan att mer avfall ska köras med gemensamma transporter.
4. Att inte kommunen eller abonnenter ska drabbas av oskäligt höga kostnader.

Särtaxa

Det finns en stor oro för införandet av särtaxa för skärgården i samband med FNI och vi har sett presentationer där tjänstemännen på VME redovisar att det skulle kunna innebära kostnader på över 21 000 kr om året för bofasta i skärgården. Att införa extra avgifter baserat på geografisk adress vore ett direkt slag mot ambitionen om en levande skärgård. Likabehandling får inte bara vara en princip på papperet, utan måste gälla i praktiken för alla medborgare.

Avslutningsvis

Vi är övertygade om att en väl fungerande avfallshantering är en förutsättning för en levande skärgård. Genom att ta vara på lokal kunskap och titta på framgångsrika exempel från andra kommuner kan vi skapa ett system som är både miljömässigt hållbart och rättvist. Vi ser fram emot en konstruktiv dialog och ert svar på hur vi tillsammans kan säkerställa skärgårdens framtid.